

10. oktoober 2023

Lahend 11214/19 - ühingute moodustamise vabadus

Internationale Humanitäre Hilfsorganisation e. V. vs. Saksamaa

Artikkel 11

Asjaolud

Kaebajaks oli mittetulundusühing, mille peakontor asus Maini-äärses Frankfurdis. Mittetulundusühing asutati 1997. aastal ja vastavalt põhikirjale oli mittetulundusühingu eesmärk pakkuda asjakohast humanitaarabi kogu maailmas. Kaasus puudutab kaebaja ühingu tegevuse keelamist 2010. aastal ja tema varade arestimist. Tegevuse keelamise ja varade arestimise aluseks toodi asjaolu, et kaebaja oli peaaegu poole talle tehtud annetustest jaganud Hamassile, mis on terroriorganisatsioon. Tegevuse keelamine ja varade arestimine tõid kaasa kaebaja tegevuse lõppemise. Kaebaja vaidlustused ei olnud tema jaoks edukad.

Taotluse esitanud ühing kaebab EIK-s, et tema keelamine ja tema varade arestimine riivasid tema õigusi vastavalt artiklile 11.

EIK seisukohad

Artikkel 11

EIK märkis, et kaebaja ühingu keelustamine, millega kaasnes selle lõpetamine ja tema varade konfiskeerimine, kujutas endast sekkumist tema ühingute moodustamise vabaduse teostamisse. Kaebaja tegevuse keelamisel oli aluseks siseriiklik õigus, nimelt ühingute seaduse paragrahvi 3 lõige 1 koosmõjus Saksamaa põhiseaduse artikli 9 lõikega 2. Ühes varasemas otsuses kinnitas Saksamaa föderaalne halduskohus samadele siseriiklikele sätetele ja sarnastele põhjendustele viidates teise samale islamiühingule rahalist toetust andnud ühingu keelustamist. Arvestades kostjariigi kõrgeima halduskohtu selgeid ja täpseid järeldusi selles kohtuotsuses, mis käsitles ilmselgelt võrreldavat olukorda, oli ainus võimalik järeldus, et ühingu rahaline toetus Islami Seltsile võib kujutada endast tegevust, mis on „suunatud rahvusvahelise mõistmise kontseptsiooni vastu”, mis muudab selle siseriiklike sätete alusel keelatuks. Seetõttu võimaldasid need sätted kaebaval ühingul ette näha selle keelamist ja vaidlustatud sekkumine oli „seadusega ette nähtud”.

Siseriiklik õigus nägi ette ühingu keelamise ainult viimase abinõuna. Föderaalne konstitutsioonikohus oli ühemõtteliselt osutanud ühenduse keelustamisele kui kõige tõsisemale sekkumisele, mida saab kehtestada ainult siis, kui vähem piiravad vahendid ei oleks eesmärkide saavutamiseks tõhusad. EIK leidis, et siseriiklik kohus oli läbi viinud kõikehõlmava ja läbipaistva tasakaalustamise ning tegelenud potentsiaalselt vähem piiravate olemasolevate meetmete ulatusliku hindamisega.

Kokkuvõttes, võttes arvesse konkreetsete asjaolude laiemat kaalutlusruumi, siseriiklike kohtute poolt läbi viidud igakülgset kaalumist ja kaalul olevaid kaalukaid huve, olid ametiasutused esitanud asjakohased ja piisavad põhjendused ega ületanud oma kaalutlusruumi. Seetõttu oli sekkumine kaebaja ühingu ühingute moodustamise vabadusse olnud proportsionaalne taotletavate legitiimsete eesmärkidega ja oli seega „demokraatlikus ühiskonnas vajalik”. EIK ei tuvastanud artikli 11 rikkumist.

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)

10. oktoober 2023

Lahend 37031/21 - õigus era- ja perekonnaelu austamisele

I.V. vs. Eesti

Artikkel 8

Asjaolud

Kaebaja on Läti kodanik, kes elab Lätis. Tal oli suhe A.Z.-ga. 2006. aastal sündis neil poeg A.E.Z. Lapse ema keeldus kaebajat lapse isana registrisse kandmast ega lubanud tal alates 2007. aasta jaanuarist lapsega kohtuda. 18.01.2007 sai kaebaja teada, et lapse isana on registreeritud A.L., kes on isaduse omaks võtnud. 8.02.2007 palus kaebaja Läti kohtul tuvastada enda isaduse ja kanda ta registrisse A.E.Z. isana. 13.10.2010 selgus geneetiliste testide tulemusena, et kaebaja on A.E.Z. bioloogiline isa. Läti kohtutes tekkisid vaidlused küsimustes, kas kaebajal on siiski õigus vaidlustada vabatahtlikku isaduse omaksvõttu ja kas ta tuleks kanda lapse isana registrisse. Neid vaidlusi lahendasid Läti erinevad kohtuastmed sedavõrd pikalt, et EIK tuvastas Lätis veel pooleli olnud menetluses mõistliku menetlusaja ületamise tõttu kaebaja õiguste rikkumise.

2018. aastal taotles kaebaja isaduse küsimust arutav Läti kohus Harju Maakohtult abi tõendite kogumiseks lapse elamistingimuste ja kaebajaga suhtlemise kohta. Isaduse tuvastamise menetluse kestel kolis A.Z. koos pojaga elama Eestisse ja abiellus 13.01.2018 H.V. ga.

25.04.2018 rahuldas Harju Maakohus A.Z. uue abikaasa H.V. taotluse lapsendada kaebaja poeg A.E.Z. Samal ajal oli Lätis jätkuvalt pooleli menetlus isaduse tuvastamise ja kaebaja A.E.Z.-i isana registrisse kandmise üle. Menetlusosalised sellest Eesti kohut ei teavitanud. Kohus kuulas lapsendamise menetluses ära A.E.Z., A.Z., A.L. ja H.V., kes kõik andsid oma nõusoleku lapsendamiseks. Kohus märkis, et vestles ka H.V.-ga ning kontrollis tema kohta kogutud andmeid. Kohus selgitas, et H.V. oli A.Z.-ga abielus, oli kasvatanud A.E.Z.-d 1,5 aastat ning, et temal ja A.E.Z.-l oli väljakujunenud vanema-lapse suhe. Harju Maakohtu otsuse peale kaevata ei saanud ja see jõustus 26.04.2018.

Kui kaebaja sai teada lapsendamise otsusest, informeeris ta sellest Läti kohtuid ja esitas 31.07.2018 Harju Maakohtule avalduse, kus taotles lapsendamisotsuse kehtetuks tunnistamist. Avalduse kohaselt oli lapsendamise kehtivuse eelduseks mõlema vanema nõusolek, kuid kaebaja kui lapse bioloogiline isa ei olnud nõusolekut andnud. 31.10.2019 otsustas Harju Maakohus peatada menetluse Lätis poolelioleva kohtumenetluse lõppemiseni, kuid 20.12.2019 tühistas Tallinna Ringkonnakohus selle määruse ja saatis asja menetluse jätkamiseks Harju Maakohtule.

28.01.2020 jättis Harju Maakohus kaebaja avalduse rahuldamata. Kohus märkis, et lapsendamise üle otsustamise ajal oli A.E.Z. sünnitunnistuse järgi tema seaduslik isa A.L.. Kuna nii A.L. kui ka A.Z. olid lapsendamiseks nõusoleku andnud, oli mõlema vanema nõusoleku nõue täidetud. 01.09.2020 jättis Tallinna Ringkonnakohus kaebaja määruskaebuse rahuldamata. 10.02.2021 jättis ka Riigikohus kaebaja määruskaebuse rahuldamata, kuid leidis, et avaldus oleks algusest peale tulnud jätta menetlusse võtmata või läbi vaatamata. [Riigikohus](#) märkis, et vaatamata kaebaja esitatud ekspertiisi järeldustele ei saa avaldajat lugeda lapse isaks seni, kuni kohus ei ole avaldaja isadust kohtulahendiga tuvastanud, mistõttu ei olnud kaebaja Eesti õiguse kohaselt lapse isa, lapsendamiseks ei olnud vajalik tema nõusolek ja ta ei saanud taotleda lapsendamise kehtetuks tunnistamist. Riigikohus selgitas lisaks, et ei ole välistatud, et pooleli oleva kohtumenetluse tulemusena tuvastatakse kaebaja isadus. See ei annaks aga alust järeldada, et kui kaebaja taotleks uuesti kohtult lapsendamise kehtetuks tunnistamist, tuleks selline avaldus rahuldada. Kui kohus tuvastab kaebaja isaduse pärast lapse lapsendamist, ei muuda see lapsendamise ajal juriidilise isa (praeguses asjas lapse isana registreeritud isiku) lapsendamiseks antud

nõusolekut tagantjärele kehtetuks. Kui kohus saab lapsendamisasja menetluses teada, et lapse isana registreeritud mehe isadus on teises kohtumenetluses vaidlustatud, peab kohus lapsendamisasja menetluse üldjuhul peatama, välja arvatud juhul, kui isaduse vaidlustamise menetluses tehtava lahendi jõustumise äraootamine ei ole kõiki asjaolusid arvestades kooskõlas lapse huvidega. Kui asjaolu, et lapsendamiseks on nõusoleku andnud lapse isana registreeritud mees, kes ei olnud tegelikult lapse bioloogiline isa, selgub peale lapsendamise jõustumist, ei ole lapse bioloogilise isana tuvastatud mehel õigust nõuda lapsendamise kehtetuks tunnistamist.

04.02.2021 otsustas Läti teise astme kohus registreerida kaebaja A.E.Z. isana (A.L. asemel) alates A.E.Z. sünnist kuni 26.04.2018 ehk kuupäevani, mil H.V. lapsendas A.E.Z. Otsus jõustus 20.04.2021.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja eelkõige artiklile 8 ning kaebas, et tema õigusi eirati tema poja lapsendamist võimaldavas menetluses ja seoses lapsendamise tühistamise taotlusega. Ta väitis eelkõige, et tema poja lapsendamine ei oleks kunagi tohtinud toimuda ilma tema kui bioloogilise isa nõusolekuta.

EIK seisukohad

Artikkel 8

EIK rõhutas, et käesolevas asjas ei ole vaatluse all Läti ametivõimude vastutust, kuigi isadusmenetlus kestis selles riigis kestnud erakordselt kaua, vaid Eesti riigi vastutus.

EIK märkis, et käesolevat juhtumit tuleb hinnata tervikuna ning EIK ülesanne on hinnata, kas Eesti ametivõimud olid saavutanud õiglase tasakaalu kaalul olevate konkureerivate huvide vahel, sealhulgas nii kaebaja kui ka tema poja huvide vahel.

EIK leidis, et lapsendamist otsustades olid Eesti kohtud tegutsenud märkimisväärselt hooletult. Nad ei võtnud kuidagi arvesse kaebaja staatust bioloogilise isana ja tema isaduse küsimuses pooleliolevat Läti kohtumenetlust.

Lapsendamise kehtetuks tunnistamise menetluse kohta selgitas EIK, et väidetava bioloogilise isa õigustega arvestamist tuleb hinnata lähtuvalt samadest põhimõtetest, mille EIK on kujundanud seoses lapse omaksvõtu vaidlustamisega. Riigikohus tegi lapsendamise kehtetuks tunnistamise avalduse kohta kaebaja jaoks ebasoodsa otsuse puhtalt formaalsetel põhjustel, taas arvestamata mingil moel konkreetse asja erandlikke asjaolusid (teised kohtud olid põgusalt maininud lapse huvisid). Samas pidi kohus lahendi tegemise hetkeks olema teadlik Läti kohtute otsustest tunnustada kaebajat lapse isana. Formaalselt tuginemist seadusele, mis välistas bioloogilise isa õiguse vaidlustada lapsendamisotsust, ei saa pidada piisavaks kaalutluseks, et oleks leitud õiglane tasakaal erinevate õiguste ja huvide vahel.

Kokkuvõttes ei suutnud Eesti kohtud tuvastada ega uurida kaebaja juhtumi konkreetseid asjaolusid, hinnata asjassepuutuvate isikute erinevaid õigusi või huve ega leida nende vahel kaebaja era- ja perekonnaelu austavat õiget tasakaalu. Sellest tulenevalt tuvastas EIK artikkel 8 rikkumise.

Artikkel 41

EIK otsustas, et Eesti peab kaebajale maksma mittevaralise kahju hüvitamiseks 12 000 eurot ning kulude katteks 6 844 eurot.

[Lahend](#) (inglise keeles)

10. oktoober 2023

Lahend 66292/14 - õiglane kohtupidamine ning õigus eraelu austamisele

Pengezov vs. Bulgaaria

Artiklid 6 ja 8

Asjaolud

Kaasus käsitles kohtuniku ajutist töölt peatamist, sest teda süüdistati eeskirjade eiramises, mis olid väidetavalt toime pandud tema endiste ülesannete täitmisel.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artiklile 6 ning väitis, et kõrgeima halduskohtu poolt tema peatamise kohta tehtud otsuste kontrolli ulatus ei olnud piisav. Lisaks kaebas ta kõrgeima halduskohtu sõltumatuse ja erapooletuse puudumise üle. Samuti tugines ta ka artiklile 8 ning väitis, et tema ametikohustustest peatamine rikkus seda sätet.

EIK seisukohad

Artikkel 6 (kaebaja ametivolituste peatamist käsitlevad menetlused)

EIK juhtis tähelepanu sellele, et kohtuasi puudutas kohtuniku ametivolituste ajutist peatamist, mis oli otsus, millel võisid olla tõsised tagajärjed isiku elule ja karjäärile. EIK märkis, et süüdistuse esitamise tõttu peatati kaebaja ametivolitused ilma palga maksmiseta määramata ajaks otsusega, millega ei kaasnenud piisavaid menetluslike tagatise ja milles oli esitatud vaid lühike põhjendus sellise meetme vajalikkuse kohta. Pealegi ei allunud prokuröri poolt kohtunikule esitatud süüdistus sõltumatule kohtulikule kontrollile. Ka apellatsioonimenetluses oli kõrgeima halduskohtu kontroll selle otsuse üle piiratud. EIK arvates ei saa ükski neist asjaoludest üksi olla artikli 6 rikkumise aluseks. Samas nende rikkumiste kumulatiivne mõju toob kaasa artikli 6 rikkumise.

Artikkel 6 (kõrgema halduskohtu sõltumatus ja erapooletus)

Kuna kaebaja ei seadnud kahtluse alla tema kohtuasja arutanud kohtunike isiklikku erapooletust, leidis EIK, et tema muret kõrgema halduskohtu sõltumatuse ja erapooletuse pärast ei saa pidada objektiivselt põhjendatuks. Seetõttu leidis EIK, et artikli 6 lõiget 1 ei ole selles osas rikutud.

Artikkel 8 (õigus eraelu austamisele)

Arvestades kaebaja ametivolituste peatamise olemust ja kestust, samuti selle negatiivset mõju tema eraelu erinevatele aspektidele, leidis EIK, et artikli 8 kohaldamiseks nõutav raskusaste on saavutatud. Kaebaja ametist kõrvaldamine oli kestnud kaks ja pool aastat, mille jooksul ta oli jäetud ilma palgast ja ta ei saanud kohtunikuametist kõrvaldamise tõttu tegeleda ka muu kutsetegevusega. Kriminaalmenetlus, mis kestis umbes 7 aastat kuni kaebaja õigeksmõistmiseni, oli piisav asjaolu ametivolituste jätkuvaks peatamiseks. Arvestades kriminaalmenetluse kestust (ligi 7 aastat) ja õiguskaitsevahendite puudumist ametivolituste peatamise tühistamise taotlemiseks, oli kaebajal ebakindlus ametivolituste peatamise kestuse suhtes. EIK hinnangul ei kaasnenud kaebaja töölt kõrvaldamisega piisavaid kaitsemeetmeid kuritarvitamise vastu ning see ei olnud asjakohaselt ja piisavalt põhjendatud. Vaatamata siseriiklike ametivõimude hindamisruumile selles valdkonnas, leidis EIK, et kaebajale kehtestatud meede ei olnud taotletava legitiimse eesmärgiga proportsionaalne. Seetõttu tuvastas EIK artikkel 8 rikkumise.

Artikkel 41

EIK otsustas, et Bulgaaria peab maksma kaebajale 4500 eurot mittevaralise kahju hüvituseks ning 1626,19 eurot kulude katteks.

Otsusele on lisatud eriarvamus.

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)